

DEUS EX MACHINA

Vseskozi je tako, da se je treba, kakor bi se rinil skozi podzemlje, kar naprej nekje prerivati. Prostori sami sicer niso ravno ozki. Ozek je sprva samo hodnik, ki se kar naprej razcveta na vse strani, v druga vrata, pa gor in dol, pa naprej in nazaj, kakor pač iščejo oči. Potem so neka vrata, ki so pa prava in tu se potem vse skupaj še bolj zoži, a samo za kakšen meter, meter in pol; tu so neki obešalniki, neke stvari visijo z obeh sten ob straneh, kakšne police so za kakšne stvari, pa tudi nekoliko mračno in nerazvidno je, da se vse ne opazi. Ker se takoj potem prostor razširi. Je bolj širok kakor dolg, kakšnih tri krat šest, obdan z delovnimi mizami, zelo založenimi, skratka natrpanimi z različnimi napravami in pripravami in z delom, kajti vse to je moje delo, naloženo na kupe, tu je moj vsakdanji vrvež z oteklim ožiljem in skelečimi vretenci v križu. Ker vse to mora skozi moje prste.

Najprej skozi stroj, skozi stroje v drugih prostorih ali skozi tega, ki je tik ob vratih. Oziroma ozek prostorček za vhodnimi vrati se v ta prostor podaljša z mizico, na kateri leži stroj. Je takšen, dovolj lep in vrtljiv, kadar se priklopi s kablom in pritisne na gumb, da se potem sam vrti, da je veselje ali pa tudi dolgčas. Vendar so te mize za nekoga velikanske, da se ne vidi čeznje. Kdor je prišel, se v skrbi ozira okrog. Še toliko manj je miru, ker je majhen nasproti vsemu temu in različen, da vzbuja pozornost v tem nesomerju s prostori in ljudmi, da je potem tu različno zabavljanje in zabavanje in vse odvečno vmešavanje, golo vsiljevanje in vse primerno temu, da bi bilo prijazno, pristrčno in dobrotljivo. Skratka naporno, da potem vpraša: Ali me ne bojo. Ne, ne. Ne bojo te, rečeš. Dasi ne veš kaj in ne veš, kaj ne bojo. Navsezadnje, ko je toliko stvari mogočih in toliko stvari nemogočih in je vrhu vsega res vse bolj ali manj nejasno. Tudi vse ostale stvari.

Svetloba je, seveda. Luč dneva je in svetloba. Veliko okno je. Je na levi in svetlo.

Nekdo, ki ima to reč na skrbi in pride popoldne, ko drugi že grejo ali pa ponovno pridejo, kadar je veliko dela ali pa kadar ga je še preveč, sicer pa ni nikogar drugega, tisti napiše, kar je potem za drugi dan nastavljeno na vpogled: Prosim, če odmaknete mize — in Jaz nisem hišnik! Z nekim nepojasnjivim stališčem in trpnostjo, kar je tudi nekam čudno ali skorajda na to cika, da je slišati nekoga drugega, ki pravi, Kaj pa to mene briga, Ja kajpatomenebriga! Asem-pajazhišnik!

In res, posebno te mize, v naslednjem prostoru, ne moreš si misliti, da bi jih lahko odmikala popoldanska ženska sama. Te so še bolj široke in zaradi tega že same na sebi težje, kakor je ta prostor

tudi večji. So večje, zraven tega pa tudi precej založene in deloma tako sestavljene, da se z njimi lahko tvorijo manjši prostori. Vmes pa je tudi še nekaj velikih strojev, se pravi velikih rok in velikih nožev, velikih kladiv. In kdo bi, res, vse to premikal. Navsezadnje ne kaže drugače, kakor da se potem tako reče, namreč Kaj pa to mene briga — in Kaj pa me brigajo okna.

A bo že moral kdaj kaj pripomniti, mogoče isti glas ali kdo od zgoraj, ki so tudi v resnici zgoraj in ne samo dobesedno. Se pravi kdo izmed tistih, ki o tem odločajo in bo slišati kakšen očitek ali kaj drugega pokroviteljskega in kaj podobnega. Ker nekaj mora biti, da se potem lahko reče in tudi tako zapiše kakor na primer Jaz nisem to pa to in temu podobno. Ali kaj vem.

A ta prostor je dovolj velik, da se tudi sicer deli in pregrajuje, ne samo z mizami in mizicami ali kako drugače improvizirano, da se potem naokrog suče delo in telo, še naprej vse zelo na tesnem, ker je na ta način vse bolj skupaj in bolj prikladno ter je treba narediti manj korakov. Tudi je tako, da se ti posamezni prostorčki lahko prilagodijo delovnemu obsegu in se tako lahko povečujejo ali še bolj skrčijo. Tako je na neki način tisto z okni v resnici nekoliko manj važno. Le da je treba, kadar je treba zračiti, zlesti na mizo in odpreti zgornje dele oken. Spodnji deli so tedaj nekako založeni z mizami in s tistim, kar je na njih. In tako je tudi dobro, saj je na ta način manj prepiha. Eden še pravi Res ne vem, zakaj so ljudje takšni. Da je že kaj narobe. Predvsem pa imam svoje delo, si potem mislim, kakor mogoče on.

Tisti, ki ga vprašaš v zvezi s svojim prihodom, pa reče Ne, Frenk je na dopustu. Kar še ni toliko, to še sploh ne pomeni toliko, da bi se moral človek že ustaviti in se obrniti, od koder je prišel.

Zdaj stojijo okna nasproti. Prostor pa je zdaj dosti dolg in širok, recimo kakšnih osem in štiri in se je zasukal v drugo smer. Za devetdeset stopinj. In tukaj se je treba spet kar prerivati. Poleg ostalih miznih pregrad, namenjenih sortiranju in dodelitvi zadnje faze izdelkom, je deloma pregrajen tudi z deloma leseno steno in deloma stekleno, tako da se vidi v tem pregrajenem prostoru prav velika mašina, kjer se zdaj zdaj prižiga prav močna luč. Frenk pa je tam in se nekaj pogovarja. To pomeni, da je Frenk na dopustu na ta način, da je pravzaprav v službi, le da se ne bi moglo reči, da je ta hip ali danes nasploh kako posebno vnet, je pa gotovo nekaj v zvezi z njegovim strojem, ali kdo ve, gre za neko že pozabljeno neposlušnost, ki je na določen način že prešla v ljudski rek, ali pa je nekaj v zvezi s kavo, ki bi jo morale ženske že skuhati, in se je tukaj znašel čisto po nepotrebnem, ker je njegovo mesto drugje; da človek pravzaprav ne ve, kdaj se tukaj dela, kar pa tudi ne bi bila moja skrb.

V glavnem pa Frenk na dopustu ni, da je torej prenesel na hitro skovano zbadljivko, da se je zdaj zasukal in zapustil tisti manjši prostor s slepilno lučjo. Napotil se je naravnost k vratom, ki so stala na dnu prostora pred njim, in jih odprl, ko je že prispel do tja, in si odprl pot v prostor, odkoder pa se je razlegel velik hrup.

Še tu je bilo na lepem bolj zaglušno. In na to je že pripravljen in to že označuje ta prostor sam. Kajti že ob samem vhodu se je pojavil vsiljiv nemir, ki mu sicer ni lasten. Sam vhod in povsod, kjer je kaj lesenega, je vse prekrito z razglednicami iz celega sveta. Skoraj od vrha do tal. Svet pa je največ po širini. To so pokrajine z naselji, pokrajine in vasi, pokrajine mest ali pokrajine nekih mestnih središč

nekih mest ali samo neke ulice nekih mest, neke zgradbe, neke reči nekih mest, pokrajine gorskih pobočij in govedi in vrhov, pokrajine morskih obal, kopališčne pokrajine in ladje, pokrajine rož in en osel. Miami Beach in Afrike puščava. In ne ravno to.

A velika stena (ki je) nasproti zunanjim topolom in drugim zidovom je začuda bela in prazna, kar se zdi vredno poudariti, saj je v hudem nasprotju s tistim, kamor se je podal Frenk. Je neka disciplina, ki je dopuščala samo to nedolžno razbrzdanost svetih podob posvetnosti. Neka razuzdanost, ki je terjala toliko večjo vnanjo higieno. Je snažnost, ki bi utegnila biti tudi toliko vprašljiva, za kolikor je je, oziroma vtis neke nesnažnosti, ki bi utegnila biti ravno toliko nedvoumna. Vse drugače je torej v brlogu, kjer deluje Frenk.

Tu je nični mir, vznemirjen do skrajnih možnosti. Tu bi se po prvem vtisu sodeč tudi največ delalo. In ves peklenski hrup je od tega. To pomeni, da pri njem kraljujejo najbolj hrupni stroji; in kadar so v teku, je tu zelo glasno. Eni so manjši, posebno eden pa je največji.

Da je človek(-ček), ki kaj takšnega še nikoli ni videl, zopet vprašal: Ali me ne bojo?

Tu so namreč številne kovinske in udarjajoče ročice in tipalke, ki se kar naprej stegujejo, nekaj premikajo in predstavljajo in se zdi, da se pravzaprav cel stroj premika kakor robot (tako je namreč izrekel svojo misel), in se ne ve, kaj vse se lahko zgodi. Tedaj se oklene mojih nog in ga potem kar vzdignem, da bi ga obvaroval.

Šele potem, ko sva šla ven in stresla ves hrup iz ušes, si je oddahnil in rekel Niso me, Pa me niso — in sem rekel Seveda te niso, Niso te — in Saj si fest fant.

Moral sem to res povedati. Izkazalo pa se je, da bo Frenk to stvar takoj uredil. Stopil je okrog stroja. Gledal je v stroj in prijemal za neke gumbe in jih privijal ali odvijal. Potem pa je stopil ven in se naslednji hip že vrnil. Na rame si je obešal fisharmoniko in je potem pričel vleči na meh. Moral je kar dobro nategovati, če je hotel preglasiti stroje. Potem pa je nategoval in nategoval in takoj povzročil vsesplošno odobravanje.

Bilo je tako, da so stroji delali po svojem taktu, Frenk pa po svojem, pač v skladu z melodijami, ki so bile še od prej, kar se je dalo samo z neposlušanjem drugega.

Ves hrup je bil zdaj še toliko večji. In zaradi tistega, kar je bilo v tem hrupu odveč, so nekateri pogledovali gor proti stropu, nad katerim so bila potem neka druga tla, in na njih so stale potem noge miz in stolov in nekih drugih ljudi, med katere se je potem prav tako mešal glas fisharmonike, samo nekoliko manj. In vsak je kaj rekel v zvezi s tem, oni tam zgoraj ali ti spodaj. Vsak je kaj rekel, kar je bilo potem v zvezi z onimi zgoraj ali v zvezi s tistimi spodaj, saj je bilo videti, da je predstava kar nalašč nekoliko predolga in gotovo je bilo tudi tako, da ta ni bila samo enkratna, ko je že tukaj takšna reč, kakor je fisharmonika. Ampak že to pot se ni dalo več smetati. Tako je Frenk odnesel tisto reč nazaj ven, kjer je nekje bila.

V najboljšem je bilo tako, da je Frenk stroj v glavnem samo nadziral. Stroj pa ga je to pot očitno ubogal. Frenk mu je dodajal tisto, kar je stroj potem potreboval in sam uporabil, tako da je z nekimi sesalkami pobiral surovino in jo spravljal vase, pošiljal skozse in presnavljal, na drugi strani pa lepo odlagal in zlagal predelano

na kup, kjer je bil potem spet Frenk in opravil, kar je imel opraviti. Ampak to je moral biti res izreden dan.

Ponavadi se je namreč Frenk kar naprej jezil in preklinjal. Vrh u vsega pa je bil za vse še on kriv, da premalo pazi na stroj, ki je že zdavnaj odslužil, in podobno. Za kar potem prihajajo popraviljavci iz prestolnice in iz zvezne prestolnice in vsega ne bom zapisoval, kar tudi ni moj namen.

Najprej je tudi tako, da ne bi ravno silil tja. Nekdo je pripomnil, da zaradi fanta res mogoče ne. A to bi bila potem kar dva razloga. Jaz sem mislil na stroj, da ne bi bilo kaj narobe, če bi postal fant preveč radoveden in premalo previden. Drugi pa je mislil na zid, na kar je tudi mogoče misliti.

A, ne! sem rekel. Tisto pa ne. Da kar se narave tiče, res ne mislim, da bi jo bilo treba prikrivati.

Frenk pa je rekel Ko bi imel jaz kvalifikacijo, bi vse to zmetal ven. Vse te preklete kište. Dasi tu ni preveč razvidno. Nič se ne ve. Ampak razumeš, jaz se na to ne razumem.

Jaz tudi ne, in to je prekleto čudna reč.

Lahko samo gledam in Frenk mi je že stokrat povedal, kako vse to deluje, ampak jaz ničesar ne razumem, kako mora to biti. In včasih rečem Nikar mi ne pravi. Vem, da je vse zastoj, ampak on ne. On ima vse to vsak dan pred očmi. Za vsak vijak ve. Za vsak valj ve. In še preklinja in ne ve, zakaj to in zakaj ono. Se jezi in briše in marsikaj res pokvari.

S takšnimi rokami, ki ne samo, da so črne, so tudi omotične od nečesa, čemur se pravi Gremo pogledat na vozni red. Ker je to blizu avtobusne postaje in kjer je potem in predvsem šank. Plača pa je takointako od kosa.

Rok si z ničimer ne umiješ, najmanj pa ne okrog nohtov. Če bi toliko drgnil roke kakor ti, bi bil že zdavnaj brez kože. Tudi tako bom.

Pravi, da je ta stroj zanič. Jaz pravim, da je to stroj za Nič. Tako tudi mislim. Ne mislim, da bi bil to stroj za Nič, ker bi jaz tako mislil. Ta stroj je za Nič, ne glede na to. Ta stroj proizvaja nekaj v Nič. Kajti tisto tam, pred njegovim žrelom, je še za nekaj. Tisto jo še dobro in za vsakršno rabo, nasploh koristno in lepo, da se človek razveseli ob pogledu. Že tisto samo je takšno, poleg tega, da nosi v sebi še veliko neizoblikovanih možnosti, ki je ena sama velika priložnost, se pravi, da je mnogopomensko in vsestransko. Potem pa stroj vse to pogoltne, požira vase, usmeri, kanalizira v eno samo rabo, na en sam pomen, en sam smisel, ki pa je daleč od tega, da bi bil Edini, mnogo dalj od tega, kar je bil še trenutek poprej. In če to ni takšno niti takšno, niti ozreš se ne, še več, odvrneš se proč, ko začutiš ta izmeček in nič, ki pa bo kljub temu šel v rabo, ker ni drugega, ker je vse to nazadnje poceni in dovolj poceni, a nikakor ne, kakor bi smelo biti. Da ni veselja prav nobenega.

To zgodbo sem slišal, ko sem bil še majhen, ko je rekla ženska v veceju Danes je bil pa lep dan — in sem rekel, kakor da bi kdo trdil drugače, a je bilo prav tako, Saj je tudi bil lep dan. Ne, ne, je rekla. To ja, je rekla. Rekla je Mislila sem na to, da je bil Tukaj lep dan — in Pokasirala sem štiri jurje.

Ljubi Jezus! Štiri jurje. Štiri jurje in pol in to je bil lep dan in to na takšnem kraju. Ne bi si mislil. A so ljudje skromni.

Drugi pa ti zaslužijo, kolikor hočejo, in nimajo nobenega pravega veselja, tudi na takšnem kraju ne, najmanj pa s štirimi jurji in pol za ves dan, da bi jih zaslužili, kaj šele porabili.

Kaj pa ti? A ti si pa zadovoljen, drugi se ti pa smilijo, ker imajo preveč? Ja, sem. Ne, nisem. Pravzaprav še kar sem zadovoljen. Nič nimam in nič mi ne manjka.

Imel pa bi marsikaj. To že, pa ja. Samo škoda zgubljeni besed. Delaš pa delaš, pa je vse takšno. Ne bi rekel ravno drek. Bilo je že slabše in kaj še bo. Če bi bil izučen in tako naprej.

Ta zgodba. Ki ni moja in ki nisem jaz. Samo se ti to vsiljuje.

Zakaj pa se nisi izučil? Nakar pravi tisto, Jebešmi — in neka njegova notranja nemoč zapluskne s toliko moči, da ga kar privzdigne, da ne skomigne samo z rameni. Ves je samo vprašaj in vse povedano, na kratko, o čemer ne bomo govorili.

Potem bi seveda začel na svoje. Ne, pravi. Prevelika odgovornost je in sekiracija. A to bi bil samo izgovor. Sam mu pritrdim, ker s tem nič nimam in tudi nobene kvalifikacije. Da je boljše biti sluzabnik, ko bi le bili gospodarji dobri.

Strmi predse. Potem reče Poglej tistega — ker tisti, se pravi, drugi so vedno krivi za vse. In ko pogledaš, je šel tisti že mimo. Zdaj bo Frenk prav gotovo povedal ne glede na to, da tistega nisi videl, in res takoj začne. Kako more, reče in vse ostalo. A to pravzaprav ni tisto. Ni takoj razvidno.

Tisti naj bi bil mesec dni poročen in še hodi z drugimi. Jaz tega sploh ne razumem, pravi. In res je bilo v tem tisto njegovo strmenje in premišljevanje. Ne, tega ne razumem. Kako more! Čeprav gotovo ni bilo na cesti nič takega, iz česar bi se dalo sklepati na vse to čvekanje.

Ampak, Frenki, to se ne ujema niti s tvojim imenom. Saj ti je v resnici ime drugače, ne? Videl si vse gledališke predstave, hodiš na pop-festivale, buljiš v televizijo in vidiš vse, kakor je na svetu, zdaj pa govoriš takšne.

Pravi Odkar sem se poročil — pravi tisto v zvezi s tem. Potem se spet vrne na onega z resnično skrbjo in reče Zakaj se tak človek poroči? Jaz tega ne razumem.

Mene to ne zanima preveč. Tako se pogovor obrača v vse mogoče smeri. Pogovor o Enem pa ostane nedotaknjen. Mogoče iz takšnega razloga, ki bi mu rekel To je tvoja privatna stvar. Tako ga ne bom vprašal, ker to bi bilo lahko tisto, kaj je na primer z zidovi v tem tvojem brlogu, s čimer so oblepljeni. Ker to ni kakšna dediščina, ko gre med drugim tudi za najbolj sveže dosežke te vrste. In gotovo da tega kdo drug ni počel.

To je čisto njegova stvar, nič pa takšnega, da fanta ne bi peljal noter. To navsezadnje ni nič izjemnega. Je naravnost neogibno za vse takšne delavnice, kolikor jih moraš videti, in še za marsikakšen kraj. Za vsak tovornjak na vratih, na zadnji steni kabine in na šipi. Za vse delavske garderobe in garderobne omarice in stranišča. Za vse samske in zakonske jazbine, za osebno opremo vojaka in vsak drug erotični stan, od provizorijev v Koreji za Savo do šestnajstega nadstropja v Nebotičniku, kolikor vem. Seveda pa ne le v Koreji in tudi ne le do šestnajstega nadstropja. Prav nič takšnega, kakor se je razmahnilo.

In razmahnilo se je skladno z vsem tem truščem, da skoraj mora biti od stene do stene izjalovljenega miru, da spada k estetiki sveta.

Od vrat v levo, kjer je najprej slika z različnimi različno velikimi orodji in z raznimi stroji za povzročanje gnusa ali slasti in s stripom, ki potem predstavlja Navodilo za uporabo in ponazarja uporabo. Potem je plakat, na katerem piše Vklenjeni Prometej in takšno.

Na drugem spet piše V Pričakovanju Godota. Drugje pa je napisano ARIA CONDIZIONATA, kjer je veliki pisalni stroj, po katerem se obešajo gole nimfe, največ tako, da se kažejo z napetimi, oblimi zadki, kar je vse skupaj zelo vabljivo, prikladen in dražljiv kolaž. Vse to ves prostor gotovo razširja, bi rekel, v neslutene razsežnosti.

Vsa delavnica je s tem in takšnim tapecirana. Najprej od kota na levi strani, po vsej dolžini leve stene čisto do stropa. Potem spredaj, to pot nad oknom, ki je zdaj obrnjeno proti cesti. Potem ob oknu ne, ker je tam visoka stalaža za nekatere druge stvari, in potem po desni steni v dveh vrstah, tudi po vsej dolžini.

In to so tedaj te ikone, te oltarke, te matere božje, postoterjene, ta Carmen iz Dijona, Adele iz Pariza, Nena iz Beograda, Elke Hannover, Monika Stockholm s poudarjenimi darovi, ki sevajo v nas s svojo prostoto in svojo prostostjo. Človek je toliko svoboden, kolikor je za to plačan.

In to so potem te zastave neke pogrošne revolucije, te plahte prostitutne kože, ki nam potem vlivajo upe in pogum in delovno moralo, ker je svoboda pač tu, na to je treba opozoriti, na pragu vsakega gumba, kjer je potem vse enostavno in takšno.

Zidu je tukaj več, oziroma oken je tukaj manj, je eno samo. Vse to pa brez določenega namena, ker so bili prostori prvotno namenjeni nečemu drugemu. In tako se zdi, da so ti odvečni zidovi izničeni, da vzdržujejo neko drugo vrednost v nadomestilo za svojo odvečnost, drugo razprtost, kot bi jo sama okna.

Seveda pa je tukaj predvsem Frenk, kar je nedvomno v zvezi s takšno trotovsko razrešitvijo neke notranjščine. Ne samo delavnice, ki je izpeljana na tak način, kakor so bolj ali manj vse takšne delavnice. Ampak je takšna potem tudi vizija sveta, kakršno nosi v sebi Frenk in vsi njemu podobni.

Pogled na svet pa je hkrati tudi pogled sveta. To je potem svetovni nazor, ker je obojen: nazor sveta in svet nazora.

Temu naj sledi Egistova izjava z dne 19. VI. 1972, ki se na ta način vključuje: Mene zanima Nič.

Istega dne je izjavil tudi naslednje: Jaz sem lak za lase.

Ko sva tedaj zapustila to smradljivo beznico in si je Egist končno oddahnil in rekel tisto: Pa me niso — in sem rekel jaz Seveda te niso — in Saj si fest fant, je po malem deževalo.

Dežuje, in to kar tako, čeprav je bilo prej drugačno, zdaj pa bova morala še na druga mesta in dežnikov ne nosimo več.

Tako stečeva na Jezersko cesto in sva potem tam. Frenk pa nekaj kriči skozi okno. Ven meče tiste preklete kište, na dež. Ko je prišel čas neke druge revolucije in mu je tega sranja zadosti.

Z Egistom tečeva nekaj časa po Jezerski cesti in po dežju. Potem tečem nekaj časa z njim v naročju, potem je dežja preveč in se za tečeva pod košati kostanj — kdo je tega videl? — kar bo za nekaj časa zaleгло.

Voda pada, pravim. Koliko vode!

A Egist reče, To ni voda, to je dež.

Dež pa je voda, pravim. Poglej, pravim, ko se zbira v potoke in reke. Odnša s seboj rjo. Veliko rje razpadajočih spomenikov minule dobe.

Nedvomno zdaj to usklajuje. Nedvomno je tako. Ne reče ničesar. Mogoče pa misli, da je pravzaprav v resnici tako.

V oblakih je voda, reče.

Stroji ležijo ob Jezerski cesti in rjavijo. Nakopičeni ostanki komfortne civilizacije rjavijo ob vseh cestah sveta. Ki so bili Romei in Julije, Zmage in Zastave, Preteklosti in Prihodnosti, Vse Vsega. A je svet obstal brez njih.

Zlagoma jih odnaša čas in nikogar ne motijo. Ker jih odnaša dovolj zanesljivo in je to še najbolj olajšujoče.

Zrak je čist in v mestu se naseljujejo ptice.